

Jan Lomíček

XI. letní olympijské hry v Berlíně, jejich reflexe českou veřejností a ve sportovní sbírce Národního muzea

Mgr. Jan Lomíček, Ph.D., Národní muzeum, jan.lomiczek@nm.cz

Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2024–2028/10.I.c., 00023272).

Participation and Non-participation of Czechoslovakia in the XI Summer Olympic Games in Berlin in 1936 in the Sports Collection of the National Museum

Abstract: In 1936, the XI Summer Olympic Games (officially the Games of the X Olympiad) took place in Berlin, the capital of Nazi Germany. Due to the location, the games aroused strong emotions and controversies among the global public across continents. On the one hand, the Berlin Olympics, like many other Olympic Games, were a landmark sporting and social event. They attracted unprecedented attention, growing media coverage using the latest technical means, and in many ways new approaches, whether in terms of organisation, construction of sports facilities and infrastructure, or propaganda (both political and, in today's terms, commercial, i.e., marketing). Germany spent considerable resources, both financial and human, on hosting the Games in order to prove that the regime at the time was at the forefront of the world order.

On the other hand, the very nature of the Nazi regime ruling Germany since 1933 provoked resistance or at least concerns among many groups of the global public. Hitler's Germany, however, tried to organise the Olympics in such a way as to rehabilitate to a certain extent the National Socialist government, attempting to cover up controversies related to racial policy, and, conversely, emphasising the achievements of German sport and the organisational and economic strength of German society, not only at the sports venues as such, but also in their wider setting. However, this was not always successful.

As in many other countries, platforms emerged in interwar Czechoslovakia that approached the Olympics in Nazi Germany according to their a priori perception of National Socialism. This reflection was partly based on their overall worldview and political convictions. Among the outspoken opponents of the Games were mainly supporters of left-wing ideas. However, even in political groups with views closer to the centre of the political spectrum, there were numerous discussions because Nazism at that time and later was not only a controversial political orientation with respect to the traditional political spectrum, but also with respect to its racist tendencies. Anti-Semitism was a relatively traditional platform of opinion in many societies around the world at that time, despite their seemingly progressive views. However, the state-sponsored political violence against the political opposition and national, religious, or political minorities provoked repeated and targeted political campaigns among the global public, and the upcoming Olympic Games represented one of the most controversial platforms of conflict in this respect.

Keywords: Olympic Games (Olympics), Little Entente, Germany, Czechoslovakia, politics

Úvodem

Od 1. do 16. srpna roku 1936 se v Berlíně, hlavním městě nacistického Německa, konaly XI. letní olympijské hry, oficiálně nazývané Hry XI. olympiády (*Spiele der XI. Olympiade*). Ještě před samotným zahájením vzbuzovalo silné emoce i kontroverze historicky první putování olympijské pochodně z Olympie, jež zneužila nacistická propaganda k sebepropagaci. Berlínská olympiáda byla na jednu stranu, tak jako mnoho dalších olympijských her, přelomovou sportovní a společenskou akcí. Přitahovala do té doby nevídanou pozornost, přinesla rostoucí pokrytí ze strany médií za využití nejmodernějších technických prostředků a v mnoha směrech i nové přístupy, ať již se to týkalo organizace, budování sportovišť a jejich zázemí, marketingu nebo propagandy. Německo vynaložilo na pořádání her značné finanční i lidské zdroje, aby se tehdejší režim stylizoval do role avantgardy světového řádu.

Vzdor veškerému úsilí však samotná povaha nacistického režimu v Německu již od roku 1933, kdy byl Hitler jmenován říšským kancléřem, vyvolávala u mnoha skupin světové veřejnosti když ne odpor, tak přinejmenším vážné obavy. Snaha rozptýlit pochybnosti kritiků a do jisté míry i rehabilitovat nacionálně-socialistickou vládu byla jedním z hnacích motorů nacistické propagandy. Cílem bylo zakrýt velmi kontroverzní rasovou politiku, a naopak zdůraznit úspěchy německého sportu, organizační a hospodářskou sílu tamní společnosti, a to nejen přímo na sportovištích, ale též v jejich širším zázemí. Ne vždy se to však dařilo.¹

Stejně jako v řadě dalších zemí i v meziválečném Československu vznikaly platformy, jež se k olympiádě v nacistickém Německu stavěly dle svého apriorního vnímání nacionálního socialismu. Tato reflexe částečně vycházela z jejich celkového světového názoru i politického přesvědčení. Mezi vyslovené odpůrce her tedy patřili zejména zastánci levicových idejí. Nicméně i v politických skupinách směřujících názorově přes střed politického spektra docházelo k četným diskuzím, protože nacismus nepředstavoval pouze kontroverzní politický směr vzhledem k tradičnímu politickému spektru, ale byl obtížně přijatelný i vzhledem k jeho rasistickým tendencím. Antisemitismus stále představoval v té době poměrně tradiční názorovou platformu v řadě světových společností, i přes jejich na první pohled progresivní názory. Nicméně nacistická etatizace politického násilí proti politické opozici, národnostním, náboženským či politickým menšinám vyvolávala v rámci světové veřejnosti opakované a cílené politické kampaně a připravované olympijské hry představovaly v tomto směru jednu z velmi kontroverzních kolizních platform.²

Příspěvek se zaměřuje na různé polohy vnímání XI. letních olympijských her v Berlíně v rámci názorově odlišných skupin československé veřejnosti a na reakce na jejich přípravu. K výraznějším názorovým střetům docházelo zejména v souvislosti s olympijskou štafetou, jejíž trasa vedla i přes území Československa. Jednou z reakcí levicových skupin byla organizace Lidových her v Praze, nahrazujících tzv. *Olimpiadu popular*, která se měla uskutečnit v srpnu 1936 ve španělské Barceloně. Přes výzvy k bojkotu se řada sportovců československé výpravy na olympijské hry zúčastnila. Příspěvek se zaměřuje i na materiální doklady dění v olympijském roce 1936, které se nacházejí ve sbírkách Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu (ODTVS) Národního muzea, a uvádí vybrané sbírkové předměty do historického kontextu.

- 1 K berlínské olympiádě byla v souvislosti s jejím využitím nacistickým režimem, ale i vzhledem k tehdejší politické situaci publikována celá řada prací. V souvislosti s osmdesátým výročím to byly například monografie HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Praha: Práh, 2008, 296 s.; RIPON, Anton. *Hitlerova olympiáda: historie nacistických her roku 1936*. Praha: BB/art, 2008, 246 s.; WALTERS, Guy. *Berlínské hry: olympijský sen ukradený Hitlerem*. Praha: BB/art, 2007, 399 s.; k devadesátému výročí pak vznikl sugestivní průvodce pracující více či méně s autorskou licencí přibližující 16 dní konání olympiády a atmosféru v Berlíně z pera historika Olivera Hilmese. Srov. HILMES, Oliver. *Berlín 1936*. Brno: Host, 2017, 305 s.
- 2 Jak uvádí Martin Pelc, i v české historiografii představují olympijské hry v Berlíně v roce 1936 jedno z nefrekventovanějších témat. Srov. PELC, Martin. *Sport a česká společnost do roku 1939: osobnosti, instituce, reflexe*. Praha: NLN, 2018, s. 163–164.

Situace ve světě a v Německu bezprostředně před OH v Berlíně

Politická situace ve světě byla v polovině třicátých let velmi napjatá. Z ekonomického hlediska se světové hospodářství vzpamatovalo z následků hospodářské krize, která jej zasáhla na přelomu dvacátých a třicátých let. Ta se kromě dopadů na hospodářství projevila i nárůstem krizových politických jevů. V průběhu třicátých let docházelo k řadě incidentů, ve kterých hrálo roli nacistické Německo nebo jeho budoucí spojenci. Během příprav na olympijské hry probíhala v letech 1935–1936 druhá italsko-etioipská (habešská) válka, jež vyústila v okupaci Etiopie a ve vytvoření dočasné kolonie, tzv. Italské východní Afriky. Japonsko se připravovalo na invazi do Číny, cílem intervencí v severní Číně, Vnitřním Mongolsku a Mandžusku bylo destabilizovat čínskou vládu. Diskuze a zneklidnění mezinárodní situace vyvolalo i obsazení demilitarizovaného Porýní v březnu 1936. To v československém tisku rezonovalo v souvislosti s italskou intervencí v Etiopii jako další světové ohnisko napětí a obecně vzbuzovalo obavy v návaznosti na první výraznější porušení poválečného, tzv. versailleského uspořádání v Evropě. Veřejnost států Malé dohody (tedy Československa, Jugoslávie a Rumunska) nepříjemně překvapila reakce Francie, jejíž armáda na intervenci nezareagovala ani mobilizací. Dalším ohniskem výrazného napětí byla eskalace vnitřní situace ve Španělsku, jež v červenci 1936 přerostla v otevřenou občanskou válku. Ozbrojené střety si již v prvních měsících (mezinárodní brigády byly utvořeny až po konání olympiády v říjnu 1936) vyžádaly na obou stranách řadu obětí jak mezi vojáky, tak zejména v řadách civilního obyvatelstva.

Ani v nacistickém Německu však tehdejší vnitropolitickou situaci nelze označit za stabilizovanou. Po nástupu NSDAP k moci po volbách v roce 1932 a jmenování Adolfa Hitlera kancléřem v lednu 1933 následovalo utužení politických poměrů, jež se záhy projevilo masovou emigrací řady politických oponentů, z nichž se mnozí uchýlili i do meziválečného Československa, kde vytvořili zejména v řadách tuzemské levice poměrně silnou názorovou platformu. Vnitřní názorové spory v rámci NSDAP eskalovaly v roce 1934 tzv. Nocí dlouhých nožů, která pro Adolfa Hitlera znamenala především likvidaci jeho vnitrostranických oponentů a upevnění postavení jeho křídla ve straně. Dne 15. září 1935 byly v německém Říšském sněmu přijaty dva nové zákony, a to zákon o říšském občanství a zákon na ochranu německé krve, jež nechvalně prosluly pod označením norimberské. Ty se staly základním právním nástrojem pro diskriminaci tzv. rasově méněcenného obyvatelstva, svou podstatou však byly primárně zaměřené vůči Židům. I přes řadu dalších problémů a zde nezmíněných politických aspektů vstupoval nacistický režim v čele s vůdcem do roku 1936 politicky konsolidovaný a k dalšímu upevnění jeho pozice navenek i ve vnitřní politice měly posloužit právě zimní a letní olympijské hry naplánované na tento rok.

Olympijské hry v roce 1936

První olympijské hry se měly na území Německa konat již v roce 1916, nicméně se kvůli pokračujícímu světovému válečnému konfliktu nakonec neuskutečnily. Berlín byl původně vybrán jako hostitelské město na 14. zasedání Mezinárodního olympijského výboru v roce 1912 ve Stockholmu, přičemž hostitelská země zahájila přípravy ještě téhož roku. Výsledkem byl zejména tzv. Německý stadion (*Deutsches Stadion*), slavnostně otevřený v roce 1913, jenž se stal základem pozdějšího Olympiaparku.³ Stejně jako o dvacet let později byl funkcí generálního sekretáře organizační komise her pověřen Carl Diem. Ani osoba spoluorganizátora

3 Autorem předlohy byl architekt Otto March, který se však dokončení nedožil. Při otevření měl stadion kapacitu 18 500 diváků, z toho 11 500 sedících.

↑ Propagační tisk Olympijské hry Berlín 1936 s motivem oficiálního olympijského plakátu, Archiv tělesné výchovy a sportu (ATVS) NM, sb. OH 1936 Berlín, ka. 1

specializovaných sportovišť a tréninkových hřišť, amfiteátr a Německé sportovní fórum (*Deutsches Sportforum*), což byl komplex budov zaměřený na sportovní pedagogiku. Za návrh sportovního areálu pro pořádání olympijských her získal Werner March spolu se svým bratrem Walterem na OH v Berlíně zlatou medaili v architektonické kategorii uměleckých soutěží. Vlastní Olympijský stadion měl kapacitu 110 000 diváků.⁵

Komplex Říšských sportovišť zahrnoval rovněž symbolickou zvonici, situovanou v opozici vůči Olympijskému stadionu za Májovým polem, na níž byl umístěn symbolický Olympijský zvon nesoucí stejně jako zvonice symbol olympijských kruhů, jež třímala německá orlice. Připojené heslo hlásalo „Volám všechnu mládež světa!“ (*Ich rufe die Jugend der Welt!*). Olympijský zvon se stal hlavním grafickým

se nezměnila. Této role se zhostil Theodor Lewald, jenž se v roce 1926 stal členem Mezinárodního olympijského výboru a ve funkci prezidenta organizační komise her se podílel na pořádání olympiády v roce 1936.

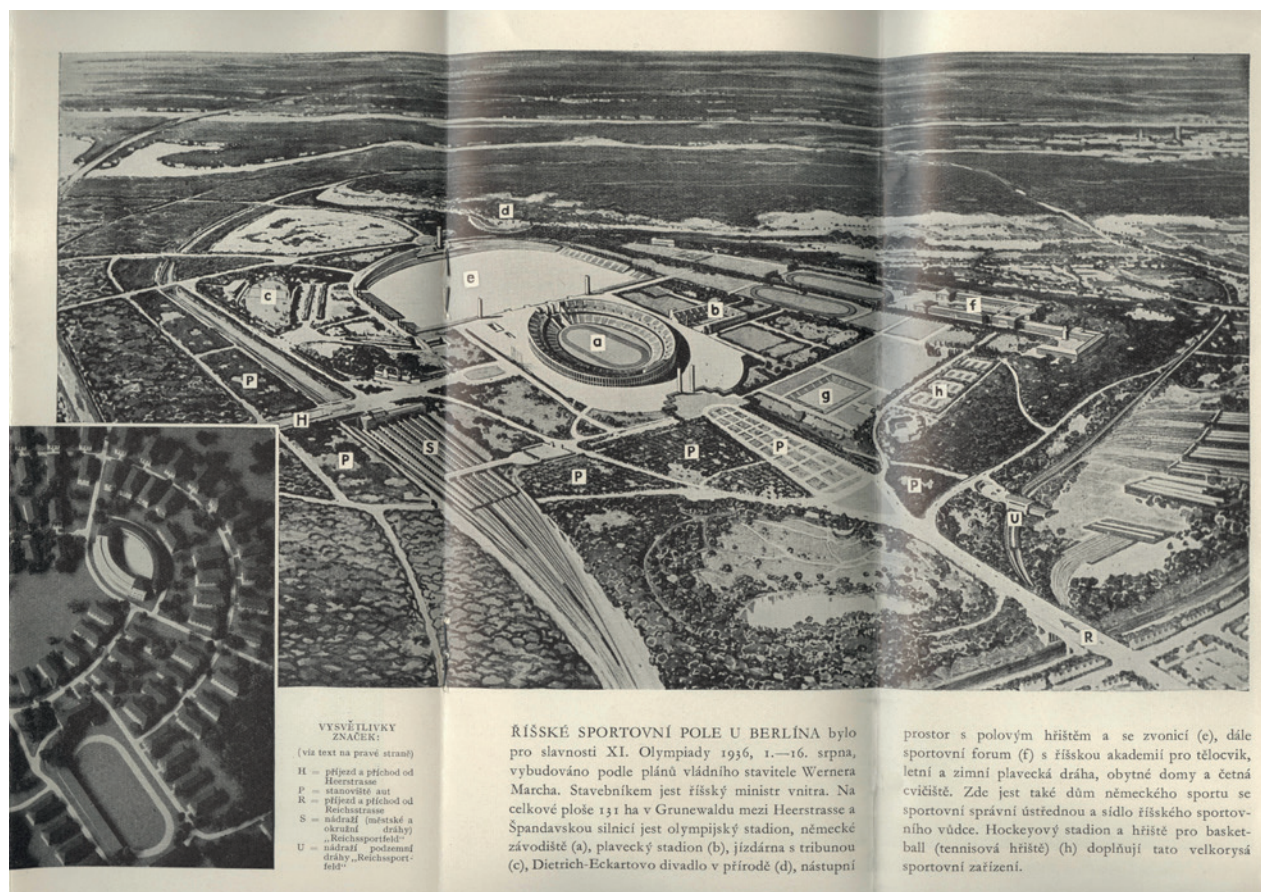
Berlín byl jako pořadatelské město Her XI. olympiády vybrán v roce 1931 na 29. zasedání Mezinárodního olympijského výboru v Barceloně. Jeho kandidatura byla oznámena předchozí rok na XI. olympijském kongresu v Berlíně. Do nejužšího výběru se kromě města na Správě dostala Barcelona, jež vzhledem k následným událostem i později sehrála symbolickou opoziční roli vůči Berlínu.⁴

Představitelé NSDAP se ve svých vyjádřeních zprvu stavěli k olympijské myšlence odmítavě, nicméně poté, co Theodor Lewald v diskuzi s říšským ministrem propagandy Josephem Goebbelsem nastínil možnosti propagandistického využití olympijských her, se jejich přístup poměrně radikálně změnil a začali myšlenku uspořádání olympiády na německém území výrazně propagovat. Z této skutečnosti vyplývala následná snaha o co nejpompéznější uchopení letních olympijských her, jež ale na druhou stranu přinesly i řadu inovací. Kritika směřovala proti zneužití olympijského ducha k propagaci nacistického režimu či proti přímému propojení olympijské a nacistické symboliky.

Jedním z nejvýraznějších symbolů berlínské olympiády se stala nově vybudovaná monumentální sportoviště, z nichž přední místo zaujímal Olympijský stadion (*Olympiastadion*), vystavěný na místě původního Německého stadionu, na kterém se měly olympijské hry uskutečnit již v roce 1916. Monumentální stadion, který navrhl syn stavitele Německého stadionu Werner March, byl součástí mohutného komplexu Říšských sportovišť, stejně jako tzv. Májové pole (*Maifeld*), určené pro masová gymnastická vystoupení a shromáždění, plavecký areál, řada

4 Srov. WALTERS, Guy. *Berlínské hry: olympijský sen ukradený Hitlerem*. Praha: BB/art, 2007, s. 21–40; RIPPON, Anton. *Hitlerova olympiáda: historie nacistických her roku 1936*. Praha: BB/art, 2008, s. 37–48.

5 Dobové plány sportovišť přináší celá řada materiálů, mj. propagační materiály k olympiádě, např. česky psaná mutace brožury *Německo, Olympijské hry Berlín 1936, 1.–16. srpna*, Berlín: Organizační výbor XI. Olympiády v Berlíně 1936., 15 s. Srov. ATVS, ANM NM, sb. OH Berlín 1936, ka. 1. Srov. také RIPPON, Anton. *Hitlerova olympiáda: historie nacistických her roku 1936*. Praha: BB/art, 2008, s. 94–107.

↑ Plán komplexu Říšských sportovišť, propagační tisk Olympijské hry Berlín 1936, ATVS NM, sb. OH 1936 Berlín, ka. 1

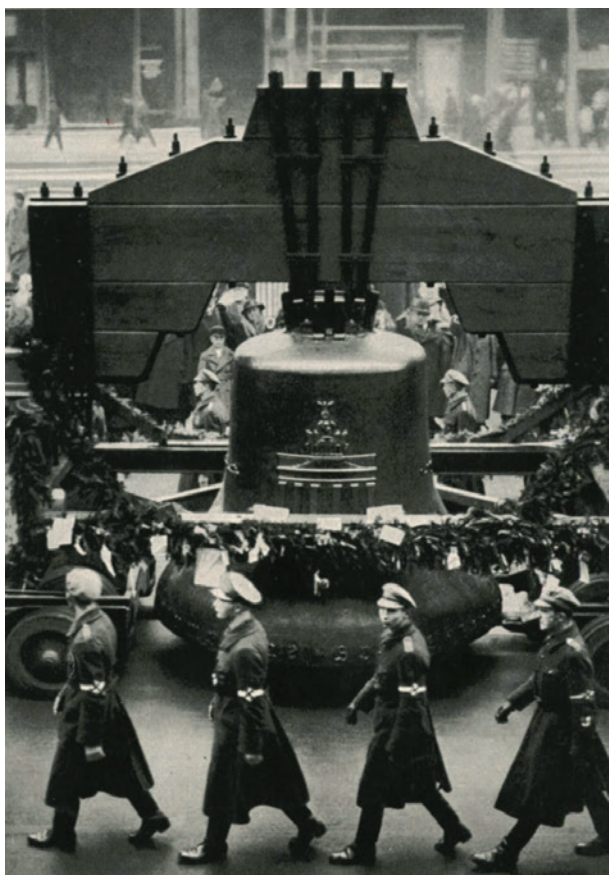
↑ Současný pohled na Olympijský stadion a vstupní bránu, foto: Jan Lomíček 2024

↑ Vnitřek Olympijského stadionu v Berlíně, současný stav, v pozadí rekonstruovaná zvonice, foto: Jan Lomíček, 2024

motivem berlínské olympiády a tento emblém se objevil i na reversu účastnických medailí.⁶ Zároveň se motiv Olympijského zvonu objevoval i v dalších zpracováních. Zvonice utrpěla jako jediná z celého komplexu Říšských sportovišť výraznější poškození, po válce byla stržena, posléze byla v šedesátých letech postavena její věrná kopie. Poškozený originál Olympijského zvonu je v komplexu olympijských sportovišť, z nichž většina je stále využívána, vystaven v současnosti vedle hlavního stadionu.

6 Grafické zpracování motivu provedl grafik Johannes Boehland. Srov. <https://www.olympics.com/en/olympic-games/berlin-1936/logo-design> [přístup 12. 3. 2026].

↑ Transport Olympijského zvonu do Říšských sportovišť, Fotoarchiv ODTVS NM, H7F-000643

↑ Olympijský zvon – současný stav, umístění vedle Olympijského stadionu v Berlíně, v pozadí rekonstruovaná zvonice, foto: Jan Lomíček, 2024

↑ Pochodeň pro olympijskou štafetu 1936, Trojrozměrná sbírka ODTVS, H7H-14028

Olympijská štafeta – export olympijské myšlenky vs. obsazení veřejného prostoru

Jedním z nejčastěji zmiňovaných symbolických odkazů berlínských olympijských her je štafeta s olympijským ohněm, zapáleným poprvé v novodobé historii v řecké Olympii, jenž dodnes coby symbol ekecheirie – posvátného olympijského míru – putuje do místa konání her. Samotný olympijský oheň byl jako symbol obnoven již na olympijských hrách v Amsterdamu v roce 1928. Olympijská štafeta s pochodní, kdy je oheň symbolicky předáván na její trase mezi účastnickými zeměmi, se však poprvé stala součástí olympijských her až o osm let později. Za jejího původce je považován jeden z organizátorů her Carl Diem. Štafeta vedla z Olympie přes Athény, Sofii, Bělehrad, Budapešť, Vídeň, Prahu a Drážďany do Berlína, měřila 3187 km a celkem se jí zúčastnilo 3331 běžců. Štafetu natáčela Hitlerova dvorní filmařka Leni Riefenstahlová se svým štábem, stejně jako ostatně celý průběh her.⁷ Symbolem štafety se stala olympijská pochodně, již vyrobila firma Krupp v počtu 3840 ks podle návrhu Waltera Lemckeho. Klíčovým prvkem byla rukojeť z nerezové oceli s vyrytou trasou olympijské štafety, jež po odhoření zápalné části zůstala jako upomínka jejímu nositeli. Zápalná část pochodně odhořela asi po deseti minutách, což zhruba odpovídalo jednotlivým úsekům štafety.⁸

Štafetový běh odstartoval v Olympii dne 20. července, poslední běžec doběhl do Berlína dne 1. srpna, kdy byly zahájeny letní olympijské hry. Na území

7 Z natáčení her posléze vznikl dvojdílný dokumentární film *Olympia* (1938), který přes svůj propagandistický kontext přinesl řadu filmových inovací.

8 Srov. např. propagační materiál *Štafetový běh s pochodní Olympia–Berlín, 1936*, ATVS, ANM NM, sb. OH Berlín 1936, ka. 1; Srov. také RIPPON, Anton. *Hitlerova olympiáda: historie nacistických her roku 1936*. Praha: BB/art, 2008, s. 108–120.

Československa vedla trasa štafetového běhu dne 30. července přes Novou Bystrici, Jindřichův Hradec, Soběslav, Tábor a Benešov do Prahy, následujícího dne putovala pochodeň přes Straškov, Terezín, Lito-měřice, Teplice a Petrovice směrem na Drážďany. Průběh štafety poznamenaly protesty, jejichž přesný rozsah již pravděpodobně není možné rekonstruovat. Proti jejímu konání brojil zejména komunistický tisk a díky činnosti Komunistické strany Československa (KSC) a jí podřízené Federace proletářské tělovýchovy (FPT) byla zorganizována řada letákových kampaní vyzývajících k bojkotu štafety i celých olympijských her. Právě tiskové zpravodajství o štafetě je poměrně spolehlivou sondou do rozporuplných nálad, jež ohledně berlínské olympiády v meziválečném Československu panovaly.

Večerní České Slovo tak informovalo: „Na hranice hlavního města dospěla pochodeň s olympijským ohněm o půl 11. hodině večerní. Dlouho předtím stály po stranách silnice husté řady diváků. Protože nebylo jisto, zda nedojde k projevům odporu, byla učiněna bezpečnostní opatření. Na hranicích města se nejprve objevila auta s olympijskou vlajkou a za nimi postava atleta, nesoucího ve vysoko vztyčené paži pochodeň. Zástupy po obou stranách silnice provolávaly ‚Zdar‘ a tleskaly. Nerušeně pokračovala štafeta až na Pankrác, kde na prostranství před justičním palácem nastal první rušivý okamžik: volání zdaru se změnilo v provolávání hanby a různých hesel. U Národního muzea bylo zapáleno pět pochodní, jež byly nesený atlety jednotlivých zemí přes Václavské náměstí k olympijskému oltáři na Staroměstském náměstí [...] Když štafeta míjela dolní konec Václavského náměstí a probíhala Rytířskou ulicí, opakovalo se hvízdání a pokřik. (Úřední tisková kancelář přirovnává projevy obecenstva v Praze k nadšení při sokolském průvodu o Vsesokolském sletu! To snad nebylo nutné.) Slavnost na Staroměstském náměstí byla důstojná...“⁹

Rudé právo oproti tomu pojalo líčení téže události v mnohem dramatictější styl: „Olympijská štafeta, která ve čtvrtek proběhla Československem, byla v českých venkovských městech uvítána demonstrativním nezájmem, v Praze pak bouřlivými projevy odporu, kterých se zúčastnilo tisíce lidí [...] Atleti nesoucí pochodeň byli až do Prahy provázeni četníky na kolech, kteří jeli po obou stranách. Za pochodní i před ní jela celá řada aut. Bouře odporu se zvedla v Krči a pak na Pankráci. Zde ještě před příchodem štafety demonstrovalo asi 5000 lidí a sotva se běžec s pochodní objevil, byl přivítán protifašistickými výkřiky. Zástupy hvízdaly a velmi často se ozývalo volání ‚Hanba!‘ Byla provolávána také hesla

↑ Dobové zobrazení pochodně s rytinou trasy olympijské štafety, Fotoarchiv ODTVS NM, H7F-000750

↑ Fotokopie dobového protestního letáku proti olympijské štafetě na našem území, Fotoarchiv ODTVS NM, H7F-001191

9 Srov. Olympijský oheň u nás In: *Večerní České Slovo*, 31. 7. 1936, roč. XVIII, č. 174, s. 3.

↑ Běžci olympijské štafety reprezentující jednotlivé země Československa u symbolického olympijského oltáře na Staroměstském náměstí v Praze, foto z pozůstalosti sportovního funkcionáře a novináře Josefa Fikla (1881–1960), muzeu zapůjčila K. Engelová

↑ Projev starosty Lovosic při slavnostním shromáždění na počest olympijské štafety, foto z pozůstalosti sportovního funkcionáře a novináře Josefa Fikla (1881–1960), muzeu zapůjčila K. Engelová

na záchranu Thälmannů a Andrého. V Krči demonstranti odřízli atleta od auta, která jej doprovázela, a táhli za ním dolů do Nuslí. Policie byla bezmocná. Ze špalíru padaly na pochodeň stará vejce, shnilé citróny a kamení. V ulici Palackého byla pochodeň běžci vytržena z rukou. Několik strážníků ji však vydobylo zpět a vrátilo běžci. Auto, která štafetu doprovázela, bezohledně vjížděla do davu a byla proto rovněž ostře napadena. Za veliké vřavy provázeli demonstranti štafetu až na Tylovo náměstí. [...] Další demonstrace byly na Václavském náměstí, na Můstku a u Stavovského divadla. Protifašistická hesla padala již před příchodem štafety [...] Na Můstku a v Rytířské ulici demonstrovalo několik tisíc lidí [...] Silné policejní oddíly rozptylovaly průvod brutálním způsobem [...] Slavnostní ceremonie [na Staroměstském náměstí, pozn. aut.] byla zahájena mohutným echem srážky, která se udála v Železné ulici mezi demonstranty a policií. Slavnostní řeči, které měly být vysílány do Berlína a do Ameriky, v Německu vysílány nebyly, protože páni v Berlíně byli včas varováni a upozorněni na „slavnostní“ průběh štafety v Československu.“¹⁰

Rozdílný pohled a přístup médií, který nastínily oba úryvky, do jisté míry ukazuje i různé polohy vnímání berlínské olympiády v očích československé veřejnosti. Na jedné straně se setkáváme se snahami o bojkot, zejména ze strany levicově orientovaných politických stran a uskupení, na straně druhé se snahou o víceméně tolerující přístup k celé akci, na které je vyzdvihována olympijská myšlenka na úkor diskuze o podstatě režimu, který olympiádu pořádá.

Právě více či méně úspěšné snahy o bojkot berlínské olympiády, počínaje olympijskou štafetou, se staly jedním z hlavních témat historické reflexe této akce v řadě odborných prací oborové historiografie po roce 1948. Rovněž diskuze o olympiádě v rámci čs. veřejnosti byly redukovány zejména na zdůrazňování protestů organizovaných KSČ a FPT, vnímaných jako uvědomělé organizace, zejména vzhledem k následnému historickému vývoji.¹¹

Určitou legendou se v tomto směru v souvislosti s olympijskou štafetou stalo i její přerušení, tedy uhašení olympijské pochodně a tím i symbolického olympijského ohně neseného do Berlína, ke kterému se některé skupiny přihlásily, či o něm kolovaly alespoň neověřené informace. Nejpodrobněji protesty okolo štafety zpracovává publikace Františka Proška *Sportovci v boji proti fašismu*, který se ale konkrétnímu uhašení pochodně věnuje velmi stručně a odkazuje v poznámkovém aparátu na paměti manželů Taubenekových. Jejich popis události je však poměrně lakonický – „Štafeta 14. okresem neprošla. Snesla se na běžce sprška shnilých

10 V Praze velké protifašistické demonstrace. Tak byla „uvítána“ u nás hitlerovská štafeta. In *Rudé právo*, roč. XVII, č. 178, 1. 8. 1936, s. 1–2.

11 Srov. Prošek, František. *Sportovci v boji proti fašismu: boj proti 11. olympijským hrám v Berlíně 1936*. Praha: Olympia, 1979, 150 s.

Sportovcům všech zemí, národů a ras! Kamarádi! Tělocvikáři! Sportovci!

Ve všech zemích prožívá sport horké dny. Na srpen 1936 jsou v Berlíně připraveny olympijské hry. Všichni sportovci nejsou stejného mínění o účasti na berlínské olympiádě. V Americe, Anglii, Francii, Švédsku a Československu, ve všech zemích jsou sportovci, kteří nechtějí jeti do Berlína a bojují za to, aby jejich svazy a země nezúčastnily se mezinárodních her r. 1936 v Berlíně. Dělnické sportovní internacionály vydaly společné prohlášení k sportovcům celého světa, v němž je vyzývají k bojkotu Hitlerovy olympiady v Berlíně.

Před každým sportovcem stojí otázka, jak on a jeho svaz se má zachovati, má-li jeti do Berlína, má-li poskytnout peníze pro berlínskou olympiádu?

Nás a všechny sportovce bez výjimky zaměstnává tato otázka. Z celého světa docházejí stále prohlášení k bojkotu berlínské olympiady. Silní hlasy za přeložení olympiady z Berlína a Německa do jiné země! Olympijské hry mají být konány v zemi, v níž není fašistického teroru, v níž je možno konati olympiádu ve svobodném ovzduší.

Ale současně šíří se z Německa stále silnější reklama pro olympiádu v Berlíně. Berlín uvedl do pohybu vše — vládní a sportovní aparát Německa, agenturu Hitlerovy nacionálněsocialistické strany, tisk, radio a film. Využívá všeho, aby bylo získáno co možno nejvíce účastníků a turistů pro olympiádu. Adolf Hitler osobně se postavil v čelo této propagandy. Jest přece »ochráncem těchto her«!

Čím jsou vyvolány tento povyk a reklama pro olympijské hry? Co se stalo? Proč změnil Hitler úplně své stanovisko k olympiádě? Ještě v roce 1932 byl přece proti olympiádě! Právě on žádal tehdy bojkot olympiady v Los Angeles! Snad by na to Hitler rád zapomněl? Sportovci však toho nezapomněli!

Hitler nyní potřebuje olympiádu v Berlíně. On se snaží zlepšiti si své mezinárodní záležitosti. Olympiáda v roce 1936 je pro německý fašismus prostředkem k zesílení jeho vlivu v celém světě, prostředkem ku propagování fašismu ve sportu. Pod tlakem Gestapo a S. S., za pomoci teroru, hrozbou zatčením a týráním v žalářích a koncentračních táborech donutí Hitler tisíce německých sportovců k hlasitému provolávání slávy a aby v parádních pochodech naplnily berlínské ulice, potřísněné dělnickou krví.

Hřmotnými parádami a hlučnými maškarádami chce zakrýti Hitler bídu

vajec, jablek a podobných předmětů a štafetu uhasila. Běžec byl potom potupně donucen běžet se štafetou bez olympijského ohně.“¹²

Problematické u celé skutečnosti je, že o něm výrazněji neinformuje stranický tisk, primárně *Rudé právo*, jež by tento symbolický úspěch, tedy faktické přerušení štafety, na svých stránkách v souvislosti s kampaní proti berlínské olympiádě nepochybně zmínilo. Informace, které z inkriminovaných dnů deník poskytuje, jsou sice dynamické, nicméně zmínka o faktickém přerušení štafety chybí. Proti pravděpodobnému uhašení olympijského ohně svědčí i skutečnost, že pochodně nebylo možné zhasnout zcela jednoduše, jak o tom svědčí zpráva Československé Amatérské Atletické Unie (ČAAU) o zkušebním běhu s pochodní, který proběhl 9. listopadu 1935 na trase Beroun–Praha. V ní se mimo jiné píše: „Pochodně hoří jasným světlem a to za každého počasí (po dobu běhu též hodně přšelo). Jsou lehce zápalné a vydrží při různém způsobu držení hořeti 8–11 min. Jejich nevýhodou je, že odpadávající rozžhavené součástky mají značný rozptyl a způsobují při neopatrném zacházení s pochodní nebezpečné popáleniny.“¹³ Celkově byl zkušební běh hodnocen jako úspěšný, nicméně jej také provázely protesty, o nich mimo jiné zpráva konstatuje: „Komunističtí a židovští výrostci rozhazovali letáčky s hesly proti účasti na olymp. hrách v Berlíně. Byli k tomuto nepěknému činu zřejmě najati, jak bylo též zjištěno policejně u třech zatčených.“¹⁴

Vzhledem k tomu, že protesty proti berlínské olympiádě představovaly součást historického narativu o vedoucí roli FPT a dělnické tělovýchovy v meziválečném období, lze důvodně předpokládat, že by faktickému přerušení olympijské štafety byla nejspíš věnována větší pozornost již kvůli tomu, že by šlo o jediné zdokumentované přerušení běhu s olympijským ohněm v jeho historii.

V souvislosti s protesty proti OH v Berlíně se však jako mnohem exaktnější jeví nuancovanější pohled na celou škálu postojů meziválečné československé společnosti, než který předkládá pouťorová historiografie. Ta na jednu stranu vyzdvihuje roli FPT, na stranu druhou v podstatě ignoruje opoziční přístup jiných skupin, například sociálnědemokratického Svazu dělnických tělocvičných jednot (SDTJ).¹⁵ Při prostudování dvou ročníků jejich tiskového orgánu, časopisu *Tělocvičný ruch* z let 1935 a 1936 se objevuje odlišný postoj vedení dělnických tělocvičných jednot nejen k berlínské olympiádě, ale k celému olympijskému hnutí pod záštitou Mezinárodního olympijského výboru. Ten lze označit jako snahu o vytvoření paralelního světového olympijského hnutí v rámci dělnické tělovýchovy, jehož hlavními akcemi nejsou novodobé olympijské hry, ale dělnické olympiády. V tomto duchu se tak na stránkách *Tělocvičného ruchu* sice setkáváme s kritikou berlínské olympiády a propagací protifašistických postojů, ale spíš na pozadí zdůrazňování úspěchů dělnického olympijského hnutí, jehož nejvýraznější akcí v roce 1936 byla paralelně probíhající dělnická olympiáda v USA.¹⁶ Vzhledem k omezenému zpracování historie dělnických tělocvičných jednot na našem území by si tento postoj jistě zasloužil hlubší rozbor.

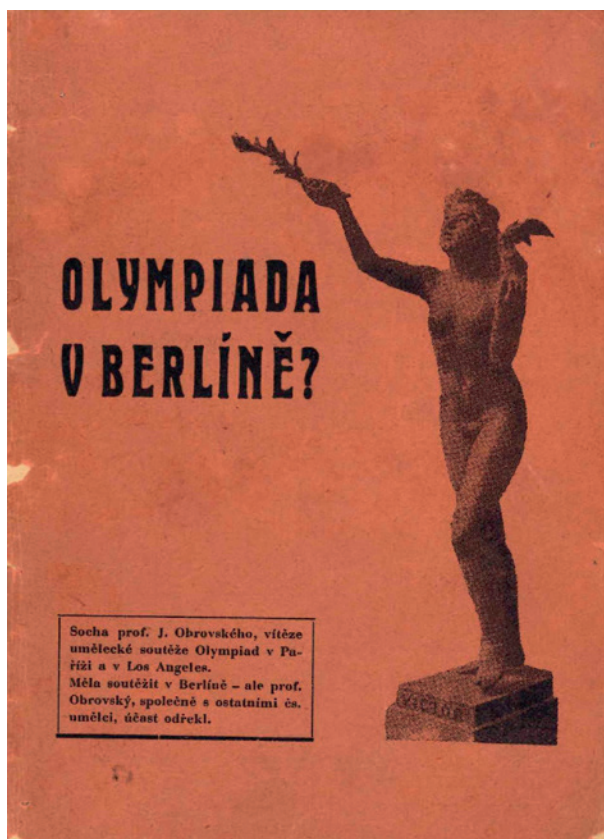
12 Srov. PROŠEK, František. *Sportovci v boji proti fašismu*, s. 127 a konkrétně TAUBENEKOVI, Milada a Arnošt, Naše vzpomínky na činnost KSČ na Praze 14. In VÁVRA, Josef. *Cestou boje: vzpomínky na revoluční činnost komunistů v Michli, Nuslích, Krči, Pankráci, Lhotce, Podolí a Braníku: [sborník]*. Praha: SNPL, 1961, s. 154–155.

13 Srov. Zpráva ČAAU čs. výboru olympijskému ze dne 10. 12. 1935, s. 1–2, Národní archiv, fond ČOV, ka. 22. Zpráva obsahuje také vyčíslení škod, jež pochodně způsobily účastníkům zkušebního běhu, jde zejména o poškozený oděv, ale také třítydenní léčbu popálené paže jednoho z účastníků.

14 Tamtéž, s. 1.

15 Srov. PROŠEK, František. *Sportovci v boji proti fašismu: boj proti 11. olympijským hrám v Berlíně 1936*. Praha: Olympia, 1979, 150 s.

16 Srov. *Tělocvičný ruch, list Svazu dělnických tělocvičných jednot československých*, roč. 29, 1935, č. 1–24, roč. 30, 1936, č. 1–24.

↑ Titulní strana sborníku *Olympiáda v Berlíně?*

↑ Plakát Lidové olympiády v Barceloně, ATVS, sbírka plakátů, P-5358

Bojkot olympiády a Lidové hry

Nedlouho po odeznění protestů kolem olympijské štafety nahradila tuto otázku na stránkách dobového *Rudého práva* zcela jiná protestní akce, vnímaná od počátku jako forma veřejného protestu proti berlínské olympiádě. Byly jí tzv. Lidové hry, jež se konaly v první polovině srpna v Praze. Akci předcházela vznik Výboru na obranu olympijských zásad, který vznikl v září 1935. Výbor stál v pozadí řady veřejných diskuzí, jejichž účastníci rozebírali povahu berlínské olympiády a nacistického režimu, respektive zdůrazňovali riziko zneužití celé akce. V roce 1936 před zahájením olympiády Výbor publikoval útlý protestní sborník *Olympiáda v Berlíně?* s reakcemi a prohlášeními k bojkotu olympiády ze strany některých československých sportovců, ale také části sokolstva, stejně jako ohlasy z denního tisku.

Sborník zahrnoval i souhrnné vylíčení situace týkající se protestů proti olympiádě ve světě, článek Luisy Landové-Štychové *Hitlerova Olympiáda a Henlein* a také rozhovor s rektorem Akademie výtvarných umění Jakubem Obrovským (rozhovor byl původně publikován již 12. listopadu v *Národním osvobození*), jenž se stal jednou z hlavních tváří kampaně proti olympijským hrám, kdy na protest proti ní stáhl z umělecké soutěže plastiku *Vítězi!*. Ta se stala symbolem protestů, objevuje se i na titulní straně brožury *Olympiáda v Berlíně?* a během konání Lidových her byla vystavena na pražském Strahově.¹⁷ Jakub Obrovský byl také zvolen předsedou výboru pro uspořádání Lidových her v Praze. Těch se zúčastnila řada sportovců z různých tuzemských tělovýchovných organizací, kromě Federace proletářské tělovýchovy však spíše neoficiálně, i když někteří sokolové svou účast v opozici k rozpačitému přístupu Československé obce sokolské (ČOS) deklarovali. Mimo

↑ Odznak a medaile u příležitosti Lidových her v Praze 1936, Trojrozměrná sbírka ODTVS, H7H-29762 a H7H-28976

¹⁷ PELC, Martin. *Sport a česká společnost do roku 1939: osobnosti, instituce, reflexe*. Praha: NLN, 2018, s. 163–164; *Olympiáda v Berlíně?* Praha: Výbor na obranu olympijských zásad, 32 s.

tuzemských sportovců se účastnili i sportovci ze zahraničí. Pražským Lidovým hrám měla předcházet mezinárodní Lidová olympiáda (*Olimpiada popular*) v Barceloně, která se však kvůli bezprostřednímu vypuknutí španělské občanské války neuskutečnila. Na pomoc silám bojujícím proti frankistickému režimu vznikl v Československu v roce 1936 *Výbor pro pomoc demokratickému Španělsku*, jehož místopředsedou se stal právě Jakub Obrovský.¹⁸

Organizátorům lidových her se podařilo získat záštitu pražského primátora JUDr. Karla Baxy. Lidové hry v Praze byly zahájeny 1. srpna volejbalovým turnajem, pokračovaly šachovými soutěžemi, boxerskou exhibicí a plaveckými závody. Jedním z pomyslných vrcholů byly atletické závody, jež proběhly 8. srpna a kterých se zúčastnilo 212 závodnic a závodníků jak z tuzemských klubů, tak ze zahraničí (USA, Francie, Švédsko). Dne 9. srpna pak za údajné účasti 40 000 diváků proběhl slavnostní pochod zakončený vytvořením živého nápisu MÍR. Slavnostní zahajovací projev pronesl již zmiňovaný rektor AVU Jakub Obrovský.¹⁹

Československo na olympijských hrách v Berlíně

Díky protestům části československé veřejnosti se souvislosti s olympijskými hrami ocitl v poměrně nezáviděníhodné pozici zejména Československý olympijský výbor (ČSOV), v jehož čele stál od roku 1929 Josef Gruss, jenž částečně využíval i vlivu předchozího předsedy Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského. Pozice ČSOV vycházela zejména ze snahy respektovat rozhodnutí MOV o přidělení pořadatelsví olympijských her Německu, nicméně i přes smířlivý postoj (včetně respektování konání olympijské štafety na území ČSR) se potýkal s dalšími problémy, které vycházely například ze snah některých funkcionářů německých sportovních svazů v Československu, jež požadovaly oddělený start na olympijských hrách a jejichž úsilí ještě vzrostlo po úspěchu Henleinovy SdP v parlamentních volbách

→ Československé gymnastky před odjezdem na olympiádu, na začátku řady vlevo s kyticí vedoucí výpravy Marie Provazníková, Fotoarchiv ODTVS NM, H7F-040019

18 PROŠEK, František. *Sportovci v boji proti fašismu: boj proti 11. olympijským hrám v Berlíně 1936*. Praha: Olympia, 1979, 150 s.

19 Tamtéž, s. 132–135.

v květnu roku 1935. Tuto problematiku zpracovává ve své práci nejpráhledněji Marek Waic.²⁰

Přes bouřlivé diskuze o účasti československých sportovců na olympijských hrách i doprovodných programech byla československá výprava na berlínskou olympiádu úspěšná. Celkově naši sportovci získali tři zlaté medaile, z nichž se postupem času nejvíce medializovaným stalo prvenství Aloise Hudce ve sportovní gymnastice na kruzích. Další vítězství zaznamenaly dvojice rychlostních kanoistů, a to Jana Brzáka-Felixe a Zdeňka Škrlanda v kategorii C2 na 10 kilometrů a opět Jana Brzáka-Felixe s Vladimírem Syrovátkou v kategorii C2 v jízdě na jeden kilometr.

Olympijská výprava přivezla do ČSR také pět stříbrných medailí. Na druhých místech se ve svých soutěžích umístili vzpěrač Václav Pšenička, stříbrný medailista z předchozí olympiády v Los Angeles v roce 1932, zápasníci Josef Klapuch a Jozef Herda a tým našich sportovních gymnastek ve složení Marie Větrovská, Zdeňka Veřmiřovská (pozdější členka zlatého družstva z OH 1948 v Londýně), Matylda Pálffyová, Anna Hřebřinová, Vlasta Foltová, Božena Dobešová, Jaroslava Bajerová a Vlasta Děkanová, která na první poválečné olympiádě v Londýně působila jako trenérka a vedoucí vítězného týmu československých sportovních gymnastek.²¹

Sbírka ODTVS – oficiální olympijská produkce a oficiální účast

Sbírky Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu Národního muzea obsahují celou řadu dokumentů k olympijskému hnutí z meziválečného období, řada z nich se vztahuje právě k olympijskému roku 1936 a zimní olympiádě v Garmisch-Partenkirchenu, stejně jako letní olympiádě v Berlíně. Velké množství archivních materiálů obsahují fondy Archivu tělesné výchovy a sportu, a to nejen ve fondu k olympijským hrám, ale také v osobních pozůstalostních fondech (Jiří Guth-Jarkovský, Josef Gruss aj.). Fotoarchiv ODTVS obsahuje řadu unikátních fotografií, a to nejen z oficiální produkce, ale také od jednotlivých účastníků, kterým se podařilo mimo oficiální akce zachytit i zázemí her.

Z pohledu trojrozměrné sbírky je zejména pro oficiální olympionika účinným vodítkem soupis, který provedly v roce 2012 Jitka Schůtová, Hana Havránková

→ Gymnastické soutěže v Berlíně, na bradlech Anna Hřebřinová, Fotoarchiv ODTVS NM, H7F-000880

20 Srov. WAIC, Marek. *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 203–229.

21 Srov. II. Ročenka Československého výboru olympijského. Praha: Československý výbor olympijský, 1933–1936, 1937, 252 s.; <https://www.olympijskytytm.cz/olympic/berlin-1936> [přístup 12. 3. 2026].

↑ Účastnický odznak pro členy Mezinárodního olympijského výboru, autor návrhu Walter Raemisch, výrobce L. Chr. Lauer, Nürnberg–Berlin, celkově vzniklo 53 různých typů a 14 000 ks odznaků, Trojrozměrná sbírka ODTVS, H7H-2604

↑ Odznak Čs. olympijského výboru pro členy olympijské výpravy na OH 1936, Trojrozměrná sbírka ODTVS, H7H-22597

← ↑ Účastnická medaile, LOH 1936, autor Otto Placzek, Trojrozměrná sbírka ODTVS, H7H-9101

↓ Plastový model berlínských sportovišť, čestný dar pro účastníky hvězdíkové jízdy, Trojrozměrná sbírka ODTVS, H7H-2922

↑ Stříbrná medaile Vlasty Děkanové z OH 1936, autor návrhu Giuseppe Cassioli, Trojrozměrná sbírka ODTVS, H7H-19924

a Vlasta Saurová.²² Mezi hlavní trojrozměrné dokumenty berlínské olympiády patří několik pochodní ze štafetového olympijského běhu, z nichž některé nebyly ve štafeti využité. Kromě pochodní představuje zajímavý artefakt také sbírka drobné plastiky, kam lze zařadit zejména oficiální odznaky Československého olympijského výboru se státní vlajkou a znakem s olympijskými kruhy od firmy Karnet-Kyselý, ale také oficiální účastnické odznaky z olympiády samotné. Doklad účasti pak představují účastnické medaile z olympiády v kartonových krabičkách s potiskem, jež nesou výraznou symboliku berlínských her včetně výše zmíněného olympijského zvonu. Autorem návrhu medaile byl Otto Placzek, na aversu bylo vyobrazeno pět atletů symbolizujících pět kontinentů, kteří třímají lana olympijského zvonu, na reverzu pak německá orlice s olympijským zvonem.

Poměrně málo známým dokumentem jsou plastové modely berlínských sportovišť s mapou a vysvětlivkami, kterými byli obdarováni účastníci takzvaných hvězdicových jízd. Jeden z těchto čestných darů získal cyklista Čeněk Čujan jako jeden z účastníků jízdy z Pardubic do Berlína, denně museli účastníci ujet cca 126 km, každých 50 km si nechávali závodníci ověřit od městských úřadů, četnických stanic případně sportovních spolků.²³ O těchto propagačních akcích je toho všeobecně málo známo a bude potřeba do budoucnosti téma rozpracovat na základě dobových archivních materiálů a denního tisku. Obdobně je v souvislosti s berlínskou olympiádou zmiňována i letecká hvězdicová štafeta či závod.

Nejvýznamnější předmět z olympijského dění pak představuje stříbrná olympijská medaile Vlasty Děkanové (1909–1974), členky stříbrného družstva sportovních gymnastek. Československé gymnastky přijely na berlínskou olympiádu jako úřadující mistryně světa. Vlasta Děkanová patřila se čtyřmi tituly mistryně světa mezi nejvýraznější osobnosti československé meziválečné gymnastiky. V konkurenci dalších sedmi družstev nestačily naše reprezentantky pouze na domácí Němky.²⁴ K tomu do značné míry přispěla i atmosféra v lesním amfiteátru, který je součástí berlínských olympijských sportovišť a ve kterém se gymnastické soutěže konaly.

22 Srov. SCHŮTOVÁ, Jitka, HAVRÁNKOVÁ, Hana a SAUROVÁ, Vlasta. *Olympionika v trojrozměrné Sběrce tělesné výchovy a sportu Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2012, 152 s.

23 Srov. inventární karta předmětu H7H 2922.

24 <https://www.olympijskytym.cz/athlete/vlasta-dekanova> [přístup 12. 3. 2026].

↑ Vlasta Děkanová při cvičení na bradlech v Berlíně, Fotoarchiv ODTVS NM, H7F-000724

Oficiální účast, doprovodné akce – Karel Hala st.

Skutečnost, že i po devadesáti letech lze objevit nové dokumenty či si připomenout již zapomenuté pohledy na berlínskou olympiádu a její zázemí, připomíná například drobná pozůstalost Karla Haly staršího, která se dostala do našich sbírek v nedávné době. Karel Hala st. (1903–1977) byl český tělovýchovný pedagog, propagátor volejbalu a dalších sportovních odvětví, který v meziválečné ČSR působil na několika středních školách a v roce 1936 byl povolán jako referent pro tělesnou výchovu na Ministerstvo školství a národní osvěty. Berlínské olympiády se zúčastnil jako vedoucí výpravy čs. posluchačů tělesné výchovy, jež byla vyslána na Mezinárodní kongres tělesné výchovy v Berlíně konající se v dějišti olympiády od 24. července 1936 a následně i v průběhu olympijských her. Výprava se připravovala již před odjezdem od 16. července v ČSR. Následně se zúčastnila v Berlíně

jak kongresu, tak cvičení a turnajů v mezinárodním táboře tělovýchovných škol. Z ČSR se výpravy zúčastnilo 28 osob, celkový počet účastníků tábora se pohyboval kolem 960 osob. Jak uvádí Karel Hala ve své zprávě, program kongresu probíhal během dopoledních hodin i v rámci olympiády, odpoledne byla volná a členové výpravy se tak mohli účastnit olympijského programu.²⁵

Právě z tohoto „volného programu“ pocházejí i unikátní fotografie, předané do Národního muzea synem K. Haly Karlem Halou mladším. I přes výrazná bezpečnostní opatření je tak možné doložit poměrně volný pohyb akreditovaných návštěvníků olympiády

↑ Výprava čs. posluchačů tělesné výchovy v mezinárodním táboře tělovýchovných škol během OH 1936, vpravo Karel Hala st., foto věnoval NM K. Hala ml.

25 Srov. HALA, Karel. Zpráva o výpravě československých posluchačů tělesné výchovy (vysokoškoláků). In *II. Ročenka Československého výboru olympijského*. Praha: Československý výbor olympijský, 1933–1936, 1937, s. 176–182.

↑ Zázemí olympiády – Jesse Owens při tréninku, foto K. Hala st. (NM věnoval K. Hala ml.)

↑ Zázemí olympiády – Leni Riefenstahlová, foto K. Hala st. (NM věnoval K. Hala ml.)

↑ Karel Hala st. na olympiádě, foto věnoval NM K. Hala ml.

↑ Zázemí olympiády – Adolf Hitler v hledišti, foto K. Hala st. (NM věnoval K. Hala ml.)

po sportovištích, a to jak v jejich zázemí, tak v oficiálních prostorech. Karlu Halovi se díky tomu na amatérských záběrech podařilo dokumentovat nejen trénink hvězd světové atletiky, jako byl Jesse Owens, natáčení olympiády pod dohledem Leni Riefenstahlové, ale také neoficiální foto Adolfa Hitlera v hledišti při jedné z olympijských akcí. Celkově hodnotil Karel Hala olympiádu jako úspěšnou, zaměřil se zejména na odbornou část kongresu a jeho přínos pro tělovýchovnou pedagogiku.²⁶ Soubor fotografií tak představuje jeden z unikátních neoficiálních dokumentárních souborů ze zázemí berlínské olympiády.

Opozice vůči olympiádě – plastika *Vítězi!*

Opozici k oficiální linii MOV a ČSOV představují především předměty symbolizující jak připravovanou (a neuskutečněnou) barcelonskou *Olimpiadu popular*, tak předměty, jež se vztahují k přípravě a realizaci Lidových her v Praze. Mezi ty lze zařadit zejména propagační tiskoviny a dokumenty (plakáty, drobné tisky,

průkazy), ale také odznaky, které vznikaly nejen v souvislosti s oběma zmíněnými akcemi, ale také na podporu tzv. demokratických sil v tehdy ještě poměrně mladé španělské občanské válce. Nejvýraznějším symbolem protestů se však stala plastika *Vítězi!* tehdejšího rektora AVU Jakuba Obrovského.

Sochař Jakub Obrovský (1882–1949) se měl s plastikou *Vítězi!* původně zúčastnit umělecké soutěže na berlínské olympiádě v roce 1936. Obrovský, jenž v té době působil jako rektor Akademie výtvarných umění v Praze, však jako jeden z nejvýraznějších zastánců boje proti propagandistickému zneužití těchto her nacistickým režimem účast odmítl. Stal se jedním z předních členů výboru Lidových her, které se na protest proti berlínské olympiádě uskutečnily v srpnu 1936 na Masarykově stadionu na pražském Strahově.

Jakub Obrovský se olympijských uměleckých soutěží účastnil již v roce 1924, kde získal čestný diplom za plastiku *Vrhač oštěpu*. V roce 1932 pak získal se známější plastikou *Vraždící Odysseus* třetí místo na umělecké soutěži v rámci X. letních olympijských her v americkém Los Angeles v kategorii Sochařství. Na stejné olympiádě získal v kategorii Hudba stříbrnou medaili skladatel Josef Suk se skladbou *V nový život*. Umělecké soutěže byly v rámci olympijských her pořádány od roku 1912 až do roku 1948.

S bronzovou plastikou *Vítězi!*, která představuje ženskou postavu nesoucí vavřínovou ratolest v jedné ruce a menší kopii *Níké Samothrácké* v druhé ruce, se chtěl zúčastnit olympijských her v roce 1936, nicméně své stanovisko přehodnotil, o čemž svědčí rozhovor původně publikovaný 12. listopadu 1935 v *Národním osvobození*: „Zúčastníte se i Olympiady berlínské? „Připravoval jsem se na ni právě tak radostně jako na minulé. Mínil jsem ji obeslat hlavně sochou *Vítězi!*, kterou zde vidíte v bronz. Ale můj úmysl byl otrášen

↑ Plastika *Vítězi!*, autor Jakub Obrovský, Trojrozměrná sbírka ODTVS, H7H-783

26 Tamtéž. Celkově dle hodnocení svého syna Karel Hala st. k politice nikdy neinklinoval a členem žádné politické strany nikdy nebyl, cit. dle komentáře K. Haly mladšího z 26. 8. 2022.

stále více vzrůstající řadou faktů, které mě nakonec přesvědčily, že dnešní Berlín není místem, které by splňovalo všechny krásné a čestné závazky olympijské, jež je nutno stále a pečlivě střežiti. [...] Tak významná návštěva, jako je shromáždění olympijské, znamená posilu režimu doma i za hranicemi. A proto myslím, že tak zvané tolerantní stanovisko jest krátkozrakostí, do které bychom neměli upadat. Jsme na příliš exponovaném místě, abychom v budoucnosti nemusili litovat.²⁷ Obrovského plastika *Vítězi!* je v současné době součástí expozice Národního muzea Dějiny 20. století.

Závěrem

Olympijské hry v Berlíně v roce 1936 představovaly rozsáhlou sportovní a v tomto případě i vysoce zpolitizovanou akci, k níž se vzhledem k obsahu muzejních a archivních sbírek zachovala řada materiálů, které její obraz doplňují i po letech. Dochované soubory nám pomáhají na jedné straně lépe pochopit vlastní přípravu a průběh berlínské olympiády, stejně jako pozice jejích aktérů, ale zároveň nám poskytují komplexní obraz široké škály přístupů meziválečné československé veřejnosti k této masové sportovní akci. Pro řadu lidí se z těchto olympijských her stala předzvěst pozdější druhé světové války, ale je možné, že naopak mnoho zúčastněných až pod vlivem průběhu a výsledků tohoto válečného konfliktu svou paměť na berlínskou olympiádu přizpůsobilo či přehodnotilo.

S ohledem na poválečný historiografický přístup, který byl zejména z pohledu meziválečných společenských diskuzí o podstatě olympijských her poměrně selektivní, by bylo vhodné přezkoumat do detailu i různé postoje a přístupy tehdejší společnosti. Lze předpokládat, že v důsledku poměrně vysoké politizace celé akce by bylo možné lépe zmapovat a snad i vyjasnit politické postoje československé veřejnosti v předvečer druhé světové války. Hmotné i nehmotné doklady této akce tak i po letech otevírají řadu témat a otázek, jež by si v souvislosti s berlínskou olympiádou zasloužily hlubší analýzu dochovaných pramenů a archiválií i jejich následnou interpretaci.

Dosavadní práce se soustředily zejména na politické diskuze ohledně berlínské olympiády, respektive na protesty proti ní, zejména v případě olympijské štafety, která probíhala i územím tehdejšího Československa. Relativně málo je však známo ohledně zázemí her, doprovodných akcí s československou účastí a vlastního působení československé výpravy v Berlíně. Do budoucna se otevírá další pole výzkumu i v oblasti kontaktů představitelů Československého olympijského výboru v Německu, respektive v oblasti vyjednávání účasti na kontroverzní olympiádě mezi tuzemským olympijským výborem, politickými elitami a sportovními organizacemi napříč politickým spektrem.

27 *Olympiáda v Berlíně?* Praha: Výbor na obranu olympijských zásad, s. 14–15.

PRAMENY A LITERATURA

II. Ročenka Československého výboru olympijského. Praha: Československý výbor olympijský, 1933–1936, 1937, 252 s.

ELBEL, Hans a VORONTSOV, Oleg. *Official olympic participant badges*. Gothenburg: Gothenburg Sports Museum, 2016, 188 s. HILMES, Oliver. *Berlín 1936*. Brno: Host, 2017, 305 s.

HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Praha: Práh, 2008, 296 s.

KAVKA, Tomáš, ed., LOMÍČEK, Jan, ed. a POHUNEK, Jan, ed. *Dějiny 20. století*. Praha: Národní muzeum, 2021, 110 s.

KOLÁŘ, František a kol. *Encyklopedie olympioniků: čeští a českoslovenští sportovci na olympijských hrách*. Praha: Euromedia Group, 2021, 439 s.

Olympiáda v Berlíně? Praha: Výbor na obranu olympijských zásad, 32 s.

PELC, Martin. *Sport a česká společnost do roku 1939: osobnosti, instituce, reflexe*. Praha: NLN, 2018, 349 s.

PROŠEK, František. *Sportovci v boji proti fašismu: boj proti 11. olympijským hrám v Berlíně 1936*. Praha: Olympia, 1979, 150 s.

RIPPON, Anton. *Hitlerova olympiáda: historie nacistických her roku 1936*. Praha: BB/art, 2008, 246 s.

SCHŮTOVÁ, Jitka, HAVRÁNKOVÁ, Hana a SAUROVÁ, Vlasta. *Olympionika v trojrozměrné Sbírce tělesné výchovy a sportu Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2012, 152 s.

SCHŮTOVÁ, Jitka, HAVRÁNKOVÁ, Hana a SAUROVÁ, Vlasta. *Signované plastiky a sportovní trofeje: sbírka tělesné výchovy a sportu Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2010, 282 s.

ŠVÁCHA, Rostislav et al. *StArt: sport jako symbol ve výtvarném umění*. V Řevnicích: Arbor vitae, ČOV, ÚDU AV ČR, 2016, 315 s.

VÁVRA, Josef. *Cestou boje: vzpomínky na revoluční činnost komunistů v Michli, Nuslích, Krči, Pankráci, Lhotce, Podolí a Braníku: [sborník]*. Praha: SNPL, 1961, 181 s.

WAIC, Marek. *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, 308 s.

WALTERS, Guy. *Berlínské hry: olympijský sen ukradený Hitlerem*. Praha: BB/art, 2007, 399 s.

PERIODIKA

Polední list, roč. X, 1936.

Rudé právo, roč. 17, 1936.

Tělocvičný ruch, list Svazu dělnických tělocvičných jednot československých, roč. 29, 1935, č. 1–24, roč. 30, 1936, č. 1–24.

Večerní České Slovo, roč. XVIII, 1936.

ARCHIVNÍ PRAMENY

Archiv dějin tělesné výchovy a sportu – Archiv Národního muzea, fond Olympijské hry, LOH 1936

Národní archiv, fond ČOV